

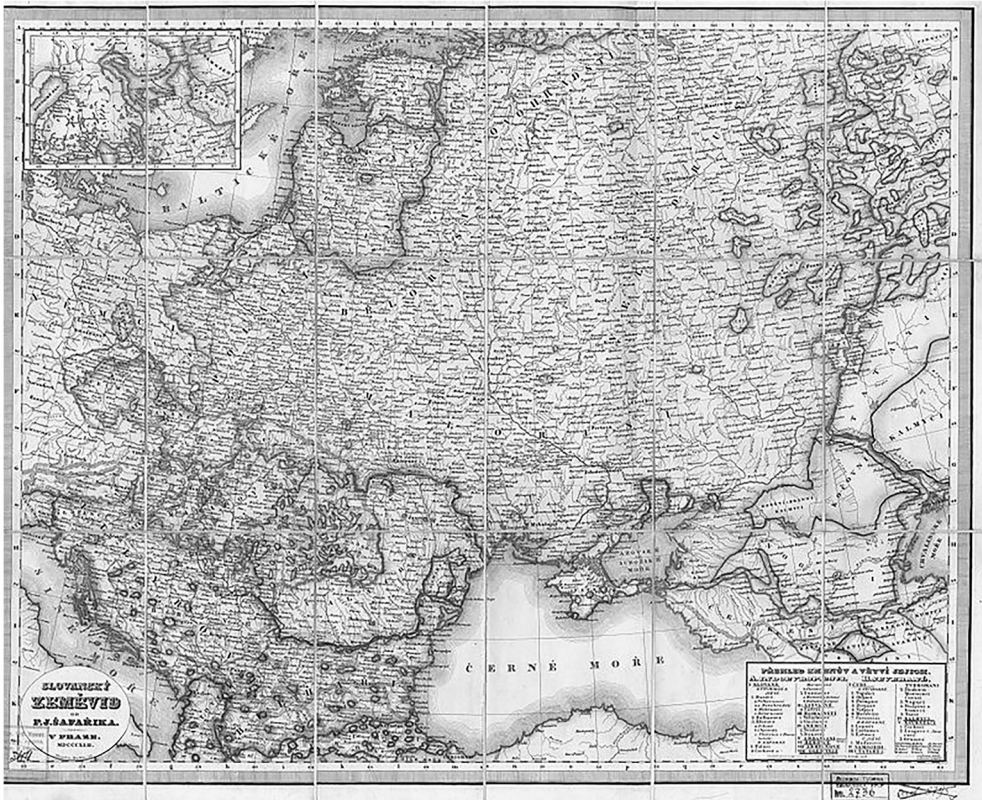
Які критерії означили місце і роль України у Східно-Центральній Європі?

Дея Східно-Центральної Європи (СЦЄ, або East-Central Europe) виникла після світових війн, коли угорці після втрати половини історичних теренів за Тріанонським договором, поляки в човганні кордонів на схід і захід, а українці у відчайдушній боротьбі за існування прагнули довести собі й світові власну правосуб'єктність. Це двадцять держав, розташовані між Німеччиною і Росією, Балтикою, Адріатикою і Чорним морем (себто Естонія, Латвія, Литва, Білорусь, Польща, Чехія і Моравія, Словаччина, Угорщина, Україна, Румунія, Молдова, Болгарія, Сербія, Македонія, Албанія, Косова, Чорногорія, Хорватія, Боснія і Герцеговина, Словенія). Синонімом цієї назви є Центрально-Східна (*Środkowo-Wschodnia, Stredovychodna, l'Europe du Centre-Est* etc.), а помилкою «Східна і Центральна», бо передбачає цілу Східну (з частиною Росії) та всю Центральну (з Австрією і Німеччиною) Європу, що не мається на увазі під цим регіоном.

Деякі з націй СЦЄ мають балтські (Латвія, Литва), угро-фінські (Естонія, Угорщина), інші романські (Румунія, Молдова), тюркські (меншини) чи власні унікальні (Албанія) мови. А більшість є носіями одинадцяти з чотирнадцяти (за винятком російської та двох серболужицьких) слов'янських мов. Отже, СЦЄ є батьківщиною слов'ян, які зі своєї прадавньої домівки між Дніпром і Віслою поступово розселились на схід, захід і південь. Зараз слов'янство – лінгвістична і почасти емоційна ознака, а в минулому це були культурні, мистецькі й навіть впливові політичні течії (слов'янофільство, австро-славизм, панславизм тощо).

СЦЄ довго була найбільшим ареалом розселення німців поза Німеччиною (врахуймо не лише агресію *Drang nach Osten*, а й німецьких інженерів, лікарів, архітекторів, агрономів, меценатів, професорів, офіцерів та інших фахівців у культурі й науці СЦЄ), а в минулому також найбільшим ареалом розселення євреїв поза Ізраїлем (від втечі з Іспанії після Реконквісти в Іспанії до нищівного нацистського Голокосту). СЦЄ є перехрестям основних течій християнства – католицтва (і унії, греко-католицтва), православ'я (Вселенська патріархія і всі автокефальні Церкви або московські розкольники) і протестантизму (лютерани, кальвіністи, баптисти, адвентисти тощо). Зберігся тут юдаїзм, дедалі ширяться іслам (не лише в Криму, Боснії, Албанії), давні та новітні східні релігії.

На Заході дрібні утвори консолідувались, натомість нації СЦЄ творились у дезінтеграції мультинаціональних утворів (Німецька, Османська і Російська імперії, Австро-Угорщина, Радянський Союз, Чехословаччина, Югославія). В цьому регіоні спалахували світові війни, а ліберальна демократія Перехідної доби (*Transition*) стверджується у подоланні згубних наслідків моторошного тоталітаризму (більшовизм, фашизм, націонал-соціалізм) чи авторитаризму. Концепція Східно-Центральної Європи витримала випробування і буде не мур, а мости, ґрунтована на приналежності нації водночас до кількох

«Слов'янські землі» – етнографічна карта слов'янства, укладена мовознавцем та етнографом Павлом Йозефом Шафариком

регіонів. Всі спільні риси і явища, гальмівні пережитки і позитивні тенденції притаманні найбільшій країні (а донедавна і найчисленнішій нації) СЦЄ, себто Україні.

Лише в деяких явищах її історія не має аналогів. Колись «хлібний кошик» Європи пережив злочинний Голодомор в тих краях, де між мешканців кількісно переважали українці. Лише казахи і деякі народи Кавказу перевищили відсоток жертв радянських репресій, зокрема примусових депортацій кримців, німців і поляків з України. Залучення українців на Цілину і «будови комунізму» в Азії продовжили штучну зміну етнічної структури, а маргіналізація рідної мови і русифікація мали на меті довершити асиміляцію безбаченків. Гібридна агресія Росії проти України виявляє дедалі більше ознак тотальної війни (руйнування критичної інфраструктури), відвертого геноциду, а небезпека поширення агресії в Європі спонукує цивілізований світ гуртуватися проти спільного ворога

Бібліографія

Країни Центрально-Східної Європи в умовах глобалізації: історико-методологічний, політико-правовий та економічний аспекти. Монографія. Ужгород: Видавництво ЗакДУ, 2010.

Лешкович Н. О. Конструювання концепту «Центрально-Східна Європа» в історіографічних дискурсах ХХ – початку ХХІ ст. *Дриновський збірник*. 2019. Т. ІХ.

Маслійчук В. Концепція «Східно-Центральної Європи» Вернера Конце в контексті «європеїзації» сучасної української історичної науки. *Історія та історіографія в Європі*. 2003. № 1-2.

Піляєв І. Специфіка регіону Центрально-Східної Європи в контексті глобальних тенденцій модернізації соціуму. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/3901/>

Михайло КІРСЕНКО